

EKONOMİK KRİZ VE İŞÇİ SINIFININ OLASI TEPKİLERİ

3 Aralık 2021

Yıldırım Koç

Türkiye ekonomisindeki kriz giderek daha da derinleşirken, sorunların çözülmesi konusunda siyasal iktidarın uygulamaya başladığı stratejiyi dünkü yazımda ele almıştım. Bugünkü yazımın konusu, bu stratejinin kararlı bir biçimde sürdürülmesi durumunda işçi sınıfının geniş kesimlerinin olası tepkisi.

“İşçi sınıfının geniş kesimleri” derken kastettiğim, siyasal kaygılarla değil, kısa vadeli kişisel çıkarlarıyla hareket eden, son derece ihtiyatlı, görmüş geçirmiş, uyanık, sırtında yumurta küfesi taşıyan sıradan işçilerdir.

Siyasal iktidarın stratejisi, Türk Lirası'nın değerinin düşürülmesiyle, Türkiye'ye turist ve yabancı yatırımcı çekmek ve Türkiye'nin (Çin'in boşalttığı alanı da bir parça doldurarak) ihracatını artırmak yoluyla döviz ihtiyacını karşılamak, böylece de Türk Lirası'na yeniden değer kazandırmak ve enflasyonu kontrol altına almak olarak özetlenebilir. Turgut Özal'ın 1985 yılında Japon “işadamları”na söyledikleri hatırlardadır: “Bütün Japon işadamlarını Türkiye’de yatırım yapmaya davet ediyoruz. Türkiye’de ucuz işgücü vardır. Bunu değerlendirebilirsiniz.” (Cumhuriyet, 23.5.1985)

Bu stratejinin başarılı olabileceği kanısında değilim. Ancak bu strateji doğrultusunda atılacak adımların işçi sınıfında yaratacağı tepkiyi ele almakta yarar var.

Döviz kurlarındaki yükselişin (Türk Lirası'nın değer yitirilişinin) fiyatlara (enflasyona) tam olarak yansımaları 5-6 aylık bir süreçtir. Türkiye’de üretilen birçok üründe doğrudan veya dolaylı ithal girdi vardır. Herkes enerji tüketir. İthal girdidir. Doğalgaz kullanılır. İthal girdidir. Tüketilen birçok üründe kullanılan hammaddelerin bir bölümü ithal edilir. Tarımda gübre, tarım ilacı, hayvan yemi, mazot, vb. gibi girdilerde de ithal ürün payı yüksektir.

Türk Lirası'nın değer yitirmesinin fiyatlara yansımaları, işçilerin ve memurların gerçek gelirlerinin düşmesi anlamına gelir. Eğer çok baskıcı bir yönetim yoksa, enflasyon oranının yüksek olduğu dönemler, işçi sınıfının geniş kesimlerinin kitlesel eylem eğiliminin güçlendiği dönemlerdir. Yüksek oranlı enflasyon, işçi sınıfının siyasal tercihlerini de değiştirir.

Memurların 2022 ve 2023 yıllarına ilişkin toplu sözleşmesi bu yıl Ağustos ayında sonuçlandırıldı. İşçilerin önemli bölümünün ana geliri olan asgari ücret ise Aralık ayı içinde belirlenecek.

Memur aylıklarında enflasyona karşı bir koruma öngörülüyor. Ancak özellikle 2022 yılının ilk aylarında daha da yükselecek olan enflasyon oranı, gerçek gelirlerde önemli bir azalmaya yol açacak. Ayrıca, merkezi yönetim bütçesinde (devlet bütçesinde) faiz ödemelerinin giderek artan ağırlığı, memur ve sözleşmeli personele yapılacak zamları sınırlandırıyor. Özelleştirme yoluyla önemli kaynak sağlama yolu da kapanmış durumda.

Asgari ücrette ise büyük olasılıkla yüksek oranlı bir zam uygulanacak; ancak bu zam da üç-dört ay içinde önemini yitirecek. Gerçek asgari ücretteki düşüş yıl boyunca devam edecek. Geçmişte altı ayda bir asgari ücret belirleme uygulaması vardı. Günümüzde bütün bir yıl için tek bir asgari ücret belirleniyor. Bu da özellikle ilkbahardan itibaren hızla yıpranacak.

Memurların ve işçilerin gerçek gelirlerindeki gelişmeyi belirleyen etmenlerden biri, Türkiye İstatistik Kurumu'nun açıkladığı tüketici fiyatları endeksleridir (TÜFE). Ancak TÜİK'e güvenin ciddi ölçüde yıprandığı bir dönem yaşıyoruz. TÜİK'in TÜFE'yi düşük göstermesi, işçilerin, memurların, emeklilerin gelirlerini düşürmenin yollarından biridir. Bu yola başvurulma olasılığı yüksektir.

İstanbul Ticaret Odası'nın İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi 1 Aralık günü yayımlandı. Fiyatlar Kasım ayında yüzde 4,71 oranında artmış. Toptan eşya fiyatlarında Kasım ayındaki artış da yüzde 6,77 olmuş. Bakalım TÜİK'in bugün açıklayacağı TÜFE ve ÜFE rakamları nasıl olacak? Ayrıca ENAGrup Enflasyon Araştırma Grubu'nun verilerini de göreceğiz.

Turizmde istenenin elde edilebilmesi, düşük Türk Lirası'nın yanı sıra, işgücü maliyetlerinin etkili bir biçimde düşürülmesini gerektiriyor. Şirketler, artan girdi fiyatları karşısında, daha ucuz işçiliğe yönelecek.

Türkiye'yi yabancı şirketler için bir üretim üssü haline getirebilmenin en önemli yollarından biri, Türkiye'de işgücü maliyetini iyice düşürmek. Yukarıda belirtildiği gibi, Turgut Özal 1985 yılında bu temelde yatırım çekmeye çalışmıştı.

Türkiye'nin ihracatını artırabilmek için, Türk Lirası'nın değerinin düşürülmesinin yanı sıra, işçilik giderlerinin de azaltılması gerekiyor. Diş dişe bir rekabetin olduğu uluslararası piyasalarda ayakta kalabilmenin başka yolu yok.

Bir erken seçim gündemde olabilir. Destek sağlamak amacıyla asgari ücrete yapılacak zammın ve memurlara ve memur emeklilerine sağlanacak ek ödemelerin etkisi uzun vadeli olmayacak. Yüksek oranlı enflasyonla şimdi verilen zamlar hızla eritilecek.

Tüm bunlar dikkate alındığında, işçi sınıfını (işçileri, memurları, işsizleri, işçi ve memur emeklilerini) ciddi bir mutlak yoksullaşmanın beklediği görülüyor.

Bu mutlak yoksullaşma, gelir ve servet dağılımındaki adaletsizliğin hızla arttığı, yaşanan büyük lüks ve israfın televizyonlar ve sosyal medya aracılığıyla insanlar tarafından kolayca izlenebildiği, insanların tüketici kredisi ve kredi kartı borçlarının ağır bir yük oluşturduğu, halkımızın örgün eğitim düzeyinin çok yükseldiği koşullarda yaşanacak. İktidarda ise, gücü giderek azalan bir siyasi parti var.

Bu durum, özellikle 2022 yılı ilkbaharında ciddi tepkilere yol açabilir. Daha önceki günlerde ele aldığımız ekonomik krizlerin hiçbirinde görülmeyen yaygınlıkta ve etkide kitlesel tepkiler gelişebilir. Toplumsal olayları önceden kestirebilmek çok zordur. Ancak mutlak yoksullaşma ve zayıf iktidar algısının birlikte ortaya çıktığı durumlarda, kural olarak, kendiliğindenci kitle eylemleri ortaya çıkar. Bu kez, özellikle 1989 – 1991 döneminden farklı olarak, giderek artan sorunların mevcut sistem içinde çözüme kavuşturulabilme olasılığı da düşük gözüküyor. Hayırlısı.